

A rab (60*50 cm)

SZENTI TIBOR: RAB

Amikor csuklóján csattant a bilincs, még fogalma sem volt róla, hogy rab. Az egészet tévedésnek tartotta. Ő sohasem keveredett olyan ügybe, amiért vádolták. Egész életében feddhetetlen, tiszta erkölcsű volt. Már a kihallgatások és a későbbi tárgyalások során is elmondta, hogy félreértésről lehet szó. A lelkiismerete nem szólalt meg, nem lázadt ellene, és ez számára biztos jelzésnek tetszett.

Mindez süket fülekre talált. A föllebbezések után, a végső tárgyalást követően kimondták az

ítéletet, és mint a kutyát, bilincsére erősített hosszú láncon elvezették. Zárt autóban, hosszú utazás után, rosszul megvilágított, keskeny folyósón kanyarogva megérkezett egy vasajtó elé. Akár a pokol szája, hirtelen kitárult előtte. A kísérője a kötelékét lekapcsolva belökte a cellába. Dörrent mögötte az ajtó és az addig pislogó lámpa is végleg kialudt. A feje fölött méternyire tenyérszerű ablakon vasrács, és a dróthálós tejüveg mögül szürkén tolult be a megsűrűt fény, amelyből nem lehetett tudni, hogy a nappal természetes világa-e, vagy az odakint álló világítótestből ered.

A falak mentén körül vaságyakat látott. A sarokban fali csap, alatta eldugult szürke betonmedence, melyből a bűzös szennyvíz a repedésen keresztül jókora tócsában a koszos padlóra szivárgott. Mellette horpadt bádoggödör szolgálta az ürítkezést. Nyitott száját két hónappal korábbi származó napilap darabjával takarták le. A dátumozásból sejteni lehetett, hogy a börtönszobának azóta nem volt lakója.

A rab megvackolt az egyik ágyon és álomba merült. Hirtelen úgy zuhant rá a süket csönd, ahogy hegytetőről a völgyben ballagó utasra esik az ormóttan szikladarab. Amikor az átélte izgalmaktól elszenvedett idegi fáradságot kezdte kialudni, zavaros álmok képek jelentek meg előtte. Száguldott felé a rabomobil, és képtelen volt elugrani előle. Hatalmas ütést érzett a mellkasán: a gépszörny keresztülhajtott rajta. Lapossá vált, akár egy papírszelet, amelyből sárkányt készítettek a gyerekek. Az eresztő zsinór nyergét rosszul szabták, mert több méter magasról körbe keringve mindig lezuhant és összetörte magát.

Hirtelen fölért. Tápaszkodva fölült. Gyomra korgott az éhségtől és szomjas volt. A csaphoz ment és tenyerét alátartotta. A csurdogáló vízben gyorsan mozgó, piros kukacokat pillantott meg és undorodva kiloccsantotta. Visszahanyatlott. Figyelte az ajtót, mikor hozzák az ételt. Szeme előtt gőzölgő bogrács jelent meg, orrában érezte a marhapörkölt illatát és akkorát nyelt, hogy az ádámcsutkája keresztbe akadt a torkán.

Ki tudja, hány óra telt el, amíg az ajtón nyikorogva kinyílt a rés és belöktek rajta egy bögre hideg levest, amelyben - a szürke, habos zsírjába fagyva - használt fogpiszkáló és lerágott csirkecsont díszelgett. Hozzá sem nyúlt. Talán újabb fél nap is eltelhetett. Ismét kinyílt a kukucskáló. Amikor az őrlő meglátta, hogy a leves érintetlen, társának annyit dünnyögött, hogy van még az előzőből, ide nem kell újabb adag és bezárta a rést.

A fogoly ismét várt. Már teljesen kiszáradt a szája, és végtagjai remegtek az éhségtől. Kilökdöste a levestől a hulladékot, majd öklendezve megitta. Kintől zörgést hallott. Fölélénkült és kíváncsian figyelt, hozzák-e napi adagját? Az ajtó nyikorogva kinyílt, és belöktek rajta a következő cellatársat. Az orrából láthatóan szivárgott a vér, és a piszkos szürke rabkabát elején jókora foltot hagyott. Kérdezni akarta, mi történt vele, de szóra nyitva száját, a fickó azonnal bedugta fülét, behuntya szemét, jelezve, hogy nem kíván beszédbe elegyedni.

Különös alak volt a jövevény. Behúzódott a másik sarokban lévő ágyra. A fal felé fordult, és mocsanatlanul feküdt a következő napig, amikor a leselkedőn két bögre beszáradt és megrepedezett tetejű főzeléket taszítottak be nekik. A fickónak korábbi gyakorlata lehetett a börtönkoszt fogyasztásában, mert ujjával kipiszkálta a még mozgó csótányokat, és egy hajtásra kiszűrte a kotyvalékot. Társára most sem nézett. Ismét a fal felé fordult. Úgy viselkedett,

mintha egyedül lenne.

A következő nap nyílt az ajtó és belökték harmadik társukat. Akkora darab, középkorú férfi volt, mint egy gólem. Dühöngve nekiesett az ablakrácsnak. Úgy rázta, mint kutya a lábtörőt. Fölrúgta a bűdös küblit, és tartalma összekeveredett a mosdóból szivárgó szennylével. Az orrfacsaró bűz mindent elárasztott, és beleitta magát ruhába, takaróba. Végigtapogatta az ágyakat. A másik két fogoly alól kirángatta a félig üres szalmazsákot. Megvizsgálta, jobbak-e, mint ami neki jutott, majd kicserélte a betegorrú fekvőhelyével. Ő nem szólt semmit. Közömbösen tűrte és ismét a fal felé fordult.

A bíróságok jól dolgoztak. Naponta újabb foglyok érkeztek. A zárkában valamennyi ágy lakóra talált, majd az újonnan jövőikkel megosztottak és összeszorultak. Kettőnél több ember nem fért egy fekhelyen. A később érkezők a csupasz földön guggoltak. Már nem az volt a gond, hoznak-e ételt és milyen lesz, hanem az, végre sor kerül-e rájuk a mocskos vödörön kuporogni, jut-e víz a csöpögő csapból, és marad-e annyi levegő, hogy lélegzethez jussanak? A foglyok egész nap csoszogtak, káromkodtak, veszekedtek, lelökdösték egymást az ágyakról. Aki pillanatnyilag kis életteret akart magának szerezni, az öklével vagy szájával kiharcolta, de mire igazán birtokba vehette, a másik elfoglalta.

Menetrendszerűen megérkezett a hideg leves vagy a szikkadt főzelék. Ki lehetett számítani, mikor folyik ki a színültig megtelt kübli tartalma, a gólem mikor kezd el dühöngeni, és előre hányan kapaszkodnak föl a falra. Ez a menetrend rendszerességet vitt az életükbe. Az első rabban képzavar támadt. Olyan volt, mintha zsúfolt vonaton utaznának, ahol jár-ke a kalauz, az ülések között végigtolják a rozoga büfékocsit, amelyen semmi hasznos sincs; ami van, az is elérhetetlenül drága és pocsék. Időnként zökkenve megáll a szerelvény. Ki- és beszállnak, majd zakatolva, lökdösődve újra indul. Fűtülés, leállás, utas cserélődés, állomások sora a végtelenített vágányokon, amelyek elvesznek a távoli ködben és a semmiben érnek véget. Nem lehet tudni, az út elején, felén, végén jár-e a vonat, csak megy-megy lassan, mint a bolond óra, amelyiknek kinyúlt a rugója. Mindenki keresi, hogy beszabályozza, de senki sem találja.

Az első fogoly már nem álmodott rémeket. Egyáltalán nem is aludt úgy, ahogy polgári életében megszokta. Összegücsörödve, lába valamelyik társával egy ágyon összegubancolódva, elfojtott zokogás, bélgázok jól halható kiszabadulása, bőfögés, sóhajtozás, káromkodás közepette szendergett. Mindig résen kellett lenni, hogy feje alól mikor lopják ki az összeragadt szőrcsomót, amelyet valaha rongyos, piszkos huzat párnává fogott össze. Néha fenékre verősdivel, máskor általános tetvéskedéssel mulatták az időt. Ez utóbbit találta a legjobbnak. Úgy érezte magát, mint majom a ketrecben, mikor párja maga elé vonja, és fején visszafelé borzolni kezdi szőrzetét, kiszedegetve minden mozgót és az élettelen serkét. Foglalkoztak vele. Valaki tépdeste a haját, húzkodta a szakállát, nyomkodta a szutyoktól elgennyedt szőrtüszőit. Talán kisgyerekkorában érezte magát így anyja ölében.

A napok végelláthatatlan és megszámlálhatatlan sora összeolvadt egy nagy, közös együttlétben, amikor - érzelmek nélkül - az indulatok, ösztönök és a legalapvetőbb életfunkciók kielégítése szerepelt napirenden. Megelégedést jelentett számára, ha a küblibe elsőik között ürítkezhetett, vagy nem a földön, hanem valamelyik vaságy sarkán jutott neki hely. "Aki a kis örömeket nem értékeli, az a nagyot sem érdemli."

Már régen nem gondolt bírásra, sem a vádra. Helyzetével megnyugodott. Világossá vált, hogy időnként - amikor a folyósón végighúzzák az akasztófát, és a zárt udvaron döngve beleállítják a gödörbe - a börtön összes lakója összerezzen; de a kötélén nem ő kerül sorra, hiszen ezt korábban is megtehették volna. Pontosan nem emlékezett az ítéletre, de valószínűleg életfogytiglanis. Amíg mozogni tud és ver a szíve, itt lakhat. Központilag gondoskodnak róla. Időnként kap a moslékból annyit, amennyivel a következő időszakot átvegetálhatja. Mint a zárka első jövevényének, bizonyos tisztelet is kijárt neki, mert köztük rabként ő volt a legöregebb.

Nem csörgött hajnalban az óra, mint akkor, amikor még otthon aludt és dolgozni járt. Nem kellett a feleségének vagy az anyjának hazudozni, hogy miért jött haza ilyen későn; pedig nem is követett el rosszat: csak a sarki ivóban megünnepelték a munkatársuk névnapját. Nem tartott attól, hogy holnap milyen újabb nehéz, vagy megoldhatatlan feladatot kap. Lesz-e munkája, elszeretik-e a feleségét, intőt hoz-e a gyerek, be tudja-e fizetni a következő havi bankrészletet? Ha netalán odakint katasztrófa lenne, emberek maradnának földél és élelem nélkül, róluk akkor is gondoskodnak. A feszítő gondok régen mind a múltba vesztek. A kiszámíthatóság nyugalma lassanként úrrá lett rajta és megszokta változatlan, békés életét.

Fegyházruháat és rajta egyéni számot kapott, míg körülötte sokan még a foszladozó polgári gúnyájukat viselték. Most ébredt rá, hogy többé nem fogoly, hanem rendesen nyilvántartott, fegyveres védelem alatt álló, államilag elismert rab. Etetik, mosnak rá, gondoskodnak róla. Átérezte, ez az állapot fölé egy jó nyugdíjjal. Amikor a többiek nem látták, gyakran mosolyogva összedörzsölte kezét